

GRETA THUNBERG – OBRAZ AKTYWISTKI I STRATEGIE WYCISZANIA STOSOWANE W PRAWICOWYCH MEDIACH

Jan Radomski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

/// Wprowadzenie

Od 2018 roku jedną z najważniejszych ikon ruchu klimatycznego jest Greta Thunberg, pochodząca ze Szwecji aktywistka klimatyczna. Jej pierwsze publiczne działania miały miejsce w trakcie kampanii przed wyborami parlamentarnymi, gdy dziewczyna zdecydowała się nie uczestniczyć w zajęciach szkolnych do dnia wyborów. Bezpośrednią przyczyną jej protestu były rekordowe temperatury oraz pożary, które miały wówczas miejsce w Szwecji (Crouch 2018). Pytana o podjęte działania mówiła wtedy: „Mam swoje książki tutaj. Ale także zastanawiam się: co właściwie tracę? Czego nauczyłabym się w szkole? Fakty przestały mieć znaczenie, politycy przestali słuchać naukowców, więc dlaczego powinnam się uczyć?” (Crouch 2018)¹. Następnie Szwedka zaczęła wyrażać swój opór poprzez nieuczestniczenie na zajęcia szkolne wyłącznie w piątki, co przerodziło się w nieformalny, międzynarodowy ruch nazywany Piątkami dla Przyszłości, który w Polsce identyfikuje się jako Młodzieżowy Strajk Klimatyczny (Carrington 2018).

Obraz dziewczyny samotnie protestującej przeciwko zmianom klimatu obiegił światowe media, a Greta Thunberg niemal z dnia na dzień stała się nie tylko symbolem określonej ideologii, ale też głosem części pokolenia.

¹ Wszystkie tłumaczenia wypowiedzi Greta Thunberg zostały opracowane przez autora niniejszego artykułu na podstawie oryginalnych, angielskich fragmentów przemówień aktywistki.

Wypełniła istniejącą lukę, ponieważ wcześniej ruchy klimatyczne pozbawione były wyrazistych liderów czy liderek – co było działaniem celowym ze względu na ich charakterystykę, jednak znacznie ograniczało możliwość zabierania głosu w debacie publicznej.

O istotności roli szwedzkiej aktywistki świadczy szereg wydarzeń, w których wzięła udział. Zaledwie po kilku miesiącach – na zaproszenie sekretarza generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych António Guterresa (Rzeczpospolita 2018) – wystąpiła podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu, która w grudniu 2018 roku odbyła się w Katowicach. Swoje przemówienia zaczęła od słów:

Nazywam się Greta Thunberg. Mam 15 lat. Jestem ze Szwecji. [...] Wielu ludzi twierdzi, że Szwecja jest małym krajem i nie ma znaczenia, co robimy. Ale przekonałam się, że nigdy nie jest się zbyt małym, żeby coś znaczyć. I jeżeli kilkoro dzieci może trafić na pierwsze strony gazet, ponieważ nie poszło do szkoły, to wyobraźcie sobie, co moglibyśmy zrobić wspólnie, gdybyśmy tylko tego chcieli. (Thunberg 2018)

Podczas wygłoszonego w Polsce przemówienia dodała także:

Nasza cywilizacja jest złożona w ofierze, aby garstka osób mogła się wzbogacić o niewyobrażalną ilość pieniędzy. Nasza biosfera jest składana w ofierze, żeby bogaci ludzie w krajach takich jak mój mogli żyć w luksusie. Ofiara wielu jest ceną luksusu dla nielicznych. (Thunberg 2018)

Zaledwie miesiąc później – w styczniu 2019 roku – Thunberg wystąpiła na Światowym Forum Ekonomicznym, podczas którego zaapelowała bezpośrednio do światowych liderów i liderek: „Nie chcę waszej nadziei. [...] Chcę waszej paniki. Chcę, żebyście czuli strach, który ja czuję każdego dnia. I chcę, żebyście działali. Chcę, żebyście działali tak jak podczas kryzysu. Chcę, żebyście działali tak, jakby palił się nasz dom. Ponieważ tak jest” (Workman 2019). W kolejnych miesiącach kontynuowała swój piątkowy protest, zwracała się do europejskich polityków i polityczek (Thunberg 2019a), a także spotkała się między innymi z papieżem Franciszkiem (Dixon 2019). Latem 2019 roku Greta Thunberg poinformowała, że przez rok nie będzie uczestniczyła w zajęciach lekcyjnych, aby jeszcze bardziej zwiększyć swoją aktywność (Haynes 2019). Jedną z jej najważniejszych po-

dróży miała być wizyta w Amerykach Północnej oraz Południowej i udział w szczycie klimatycznym Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także w kolejnej Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu w Santiago². Thunberg ogłosiła, że ze względu na emisję dwutlenku węgla generowaną przez ruch lotniczy Atlantyk pokona za pomocą zero-emisyjnego jachtu Malizia II (Sengupta 2019).

Podczas szczytu klimatycznego Organizacji Narodów Zjednoczonych Szwedka wygłosiła jedno ze swoich najbardziej znanych przemówień:

Wszystko jest nie tak. Nie powinno mnie tu być. Powinnam być w szkole po drugiej stronie oceanu. Wszyscy przychodźcie do nas, młodych ludzi, po nadzieję. Jak śmiecie! Swoimi pustymi słowami kradniecie moje marzenia i dzieciństwo. A ja i tak jestem szczęśliwą. Ludzie cierpią. Ludzie umierają. Całe ekosystemy się wala. Jesteśmy na początku masowej zagłady, a wy potraficie mówić tylko o pieniądzach i opowiadać bajki o wiecznym wzroście ekonomicznym. Jak śmiecie! (Thunberg 2019b)

Podczas szczytu klimatycznego media dostrzegły również charakterystyczną reakcję Greta Thunberg na obecność Donalda Trumpa³, a także pogardliwe komentarze dotyczące szwedzkiej aktywistki, które amerykański prezydent umieścił na Twitterze („wygląda na młodą, bardzo szczęśliwą dziewczynkę” [01]⁴).

Pod koniec 2019 roku Greta Thunberg otrzymała tytuł Człowieka Roku tygodnika „Time” (Alter, Haynes, Worland 2019), co ponownie wzbudziło reakcję Donalda Trumpa, który na te wyróżnienia zareagował słowami: „Absurdalne. Greta musi popracować nad swoim problemem z kontrolowaniem gniewu, a później pójść z przyjaciółką [przyjacielem] na dobry film. Wyluzuj, Greta, wyluzuj!” [02]⁵. W międzyczasie Szwedka opublikowała informację, że zdiagnozowano u niej zaburzenia osobowo-

² Ostatecznie – pod wpływem trwających wówczas protestów społecznych w Chile – Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu została przeniesiona do Madrytu.

³ Popularność wzbudziło nagranie, gdy Greta Thunberg – ze spojrzeniem interpretowanym jako złowrogi – obserwuje, jak Donald Trump wchodzi do pomieszczenia. Nagranie jest dostępne między innymi na stronie SBS News: <https://twitter.com/SBSNews/status/1176303245028810752>; dostęp: 21.05.2021.

⁴ Odnosiłki do wszystkich analizowanych fragmentów tekstów umieszczam – zgodnie z numeracją – w bibliografii.

⁵ Z powodu braku feminatywów w języku angielskim wpis Donalda Trumpa jest niejednoznaczny – być może fragment o pójściu do kina sugeruje romantyczny aspekt takiego spotkania. Więcej o seksualizacji Greta Thunberg piszę w dalszej części tekstu.

ści oraz rozwojowe, takie jak zespół Aspergera, mutyzm wybiórczy oraz zaburzenia obsesyjno-kompulsywne (Hook 2019). Jak sama przyznała, nie mówiła o tym wcześniej, ponieważ „wielu ludzi wciąż uznaje to za **chorobę** oraz coś negatywnego” (Thunberg 2019c).

W niniejszym artykule analizuję sposób, w jaki o Grecie Thunberg piszą w Polsce pravicowe media. Szwedka stała się bowiem jednym z symboli ruchu klimatycznego, który jest istotnym punktem odniesienia we współczesnej debacie ideologicznej. Jak pokazują badania (Bennett, Kwiatkowski 2020), sprzeciw wobec niego jest ważnym aspektem tożsamościowym prawicy w Polsce⁶. Prawicowy dyskurs związany z klimatem nie tylko obejmuje polemikę z aktywistami i aktywistkami, ale też neguje zmiany klimatyczne jako fakt naukowy, co jest przedmiotem debaty z pogranicza nauki i publicystyki (Wiech 2020). Język stosowany wobec Szwedki jest więc nie tylko jednostkowym elementem komunikacji, lecz przede wszystkim egzemplifikacją walki politycznej wobec ideologicznych przeciwników bądź przeciwniczek prawicy, co pokazuję w ostatniej części tekstu, gdy wykorzystuję analizę zebranego materiału do opisanie trzech strategii stosowanych przez prawicę.

Greta Thunberg jest przykładem postaci-symbolu, która stała się istotnym elementem globalnego dyskursu. Choć w tym artykule badany jest język używany przez polską prawicę – a opisywane strategie mają charakter lokalny – należy pamiętać o uniwersalnych źródłach niektórych zjawisk. Charakter współczesnej komunikacji powoduje, że wytyczenie niepodważalnych granic pomiędzy poszczególnymi dyskursami (na przykład narodowymi) jest bardzo trudne, przez co wiele opisywanych w tekście zjawisk jest charakterystycznych dla języka prawicy również w innych krajach, jednak trzeba podkreślić, że badanie objęło wyłącznie publikacje polskojęzyczne, a opisanie na jego podstawie wnioski dotyczą strategii komunikacyjnych stosowanych przez polską prawicę w określonym momencie historycznym.

Analiza dyskursu dotyczącego Greta Thunberg jest ważna też ze względu na ten moment. W wielu społeczeństwach następuje bowiem konfrontacja między dawnymi wartościami (zazwyczaj reprezentowanymi przez partie prawicowe) a postawami charakteryzującymi się podważaniem dotychczasowego sposobu myślenia. Inspirowany przez Szwedkę

⁶ Postawa wobec zmian klimatycznych jest ponadnarodowym elementem identyfikacyjnym prawicy, co szerzej zostało opisane chociażby w wydanej przez Routledge w ubiegłym roku monografii *The Far Right and the Environment: Politics, Discourse and Communication* (2020), z której pochodzi przytoczony artykuł.

ruch jest – z perspektywy prawicowej – kontrowersyjny nie tylko z uwagi na program, lecz także sposób działania. Piątki dla Przyszłości tworzone są w kontrze do dotychczasowych struktur czy hierarchii, czego symbolem może być wywrotowy gest, który ruch ten zapoczątkował, a więc akt niepójścia do szkoły. Argumentacja stosowana wobec aktywistki znacznie wykracza więc poza bieżący polityczny spór, a pod względem językowym wyznacza chwilę, gdy pojawia się potrzeba zdefiniowania na nowo określonych zjawisk, a jednocześnie wytworzenia nowego rodzaju dyskursu.

W tym układzie Greta Thunberg jest – sięgając do języka Zygmunta Baumana – obcą, która kwestionuje podział na „my” i „oni”, podaje w wątpliwość istnienie dotychczasowych granic, a wreszcie – sprawia, że sytuacja polityczna wymyka się spod kontroli (1996: 60–65). Przyjrzenie się strategiom stosowanym wobec szwedzkiej aktywistki klimatycznej pozwala zatem na lepsze zrozumienie, w jaki sposób jedna ze stron tej zmiany toczy grę o władzę w dyskursie w momencie widocznych zmian społecznych. W przypadku polskiego społeczeństwa badanie języka prawicy jest szczególnie ważne także dlatego, że ta formacja polityczna od połowy poprzedniej dekady dzierży władzę polityczną, co powoduje widoczne następstwa w wymiarze społecznym czy kulturowym.

/// Cele artykułu i metodologia badań

Opisałem najważniejsze wiadomości pojawiające się w polskich mediach na temat Greta Thunberg, tak aby mogły stanowić punkt wyjścia do przeprowadzonej analizy, w trakcie której będę cytował wypowiedzi innych osób odnoszących się do tych informacji. W badaniach wykorzystałem krytyczną analizę dyskursu, a więc interdyscyplinarne podejście z pogranicza nauk społecznych oraz językoznawstwa.

Źródła tej metodologii wywodzą się z przeświadczenia, że sposób komunikacji jest równoznaczny z toczeniem gry o władzę, przez co nie jest możliwe badanie języka bez poszerzenia analizy o teorię społeczną (Liu, Guo 2016: 1076–1084). Historia tej tradycji badawczej wiąże się z opisywaniem obszarów życia społecznego, w których można zaobserwować wyraźne antagonizmy – Teun A. van Dijk, jeden z najbardziej zasłużonych dla rozwoju krytycznej analizy dyskursu badaczy, za pomocą wiadomości prasowych analizował rasizm (van Dijk 1988). Jego zdaniem dyskurs charakteryzuje się trzema cechami: użyciem języka, przekazywaniem idei oraz interakcją w sytuacjach społecznych (za: Jabłońska 2013: 51). Holender uważał przy tym, że krytyczna analiza dyskursu zawsze jest polityczna,

ponieważ dotyczy najważniejszych społecznych kwestii, takich jak nierówność czy władza, co oznacza, że badacz bądź badaczka siłą rzeczy przestaje być neutralny i przyjmuje określoną perspektywę – najbardziej pożądaną jest, żeby była to perspektywa tych, którzy są ofiarami narracji. Van Dijk zakładał bowiem, że celem krytycznej analizy dyskursu powinno być dążenie do realnej zmiany nie w znaczeniu doraźnej interwencji, ale próby przewartościowania szerszego zjawiska (1993: 252–253). Choć krytyczna analiza dyskursu nie jest zbiorem określonych zasad metodologicznych ani tym bardziej narzędzi badawczych, nie oznacza to, że badania nie powinny odbywać się według spójnych zasad. Jak pisze van Dijk, sposób wyboru tych środków powinien zależeć od badacza bądź badaczki i być podyktowany skutecznym osiągnięciem wyznaczonego celu (1993: 252).

Podstawowym narzędziem badawczym wykorzystanym podczas pisania tego artykułu było stworzenie mapy fragmentów tekstów, w których pojawiała się Greta Thunberg. Podczas analizy wziąłem pod uwagę teksty publicystyczne oraz informacyjne publikowane w prawicowych mediach w okresie od sierpnia 2018 do listopada 2020 roku. Materiały te uzupełniłem o wypowiedzi polityków bądź polityczek, które poszczególnym fragmentom dyskursu dotyczącego szwedzkiej aktywistki nadają dodatkowy kontekst. Analizie podanych zostało 226 artykułów prasowych pochodzących z archiwów sześciu mediów – portali internetowych oraz czasopism („Do Rzeczy”, „Gazeta Polska”, „Frona”, „Najwyższy Czas”, „Niezależna” i „Sieci”), a także sporadycznie zaczerpniętych z serwisów, w których publikowali powiązani z tymi redakcjami autorzy i autorki. Wskazanie sześciu wymienionych mediów jako prawicowych jest związane z obecnymi w literaturze badaniami medioznawczymi, które tak charakteryzują część z nich (Mielczarek 2018), samoidentyfikacją zespołu redakcyjnego oraz powiązaniem instytucjonalno-osobowymi. Wszystkie analizowane portale i czasopisma są ogólnopolskie, a w badanym okresie znajdowały się na wysokich pozycjach w rankingach czytelności. Z badania wyłączone media powiązane z Kościołem katolickim – takie jak „Przewodnik Katolicki” czy „Gość Niedzielny” – a także te o bardziej zróżnicowanej identyfikacji ideologicznej. Zależało mi przy tym na badaniu materiału empirycznego pochodzącego z mediów przedstawiających różne nurty prawicowości, stąd decyzja o włączeniu mediów wykraczających poza jedną linię polityczną czy światopoglądową. Zebranie materiału empirycznego złożonego z tekstów z sześciu czasopism i portali pozwoliło na odtworzenie dyskursu, który można określić jako „prawicowy”, przy czym należy pamiętać o opisanych wcześniej zastrzeżeniach (przede wszystkim wyłączeniu mediów

katolickich), a także wewnętrznym zróżnicowaniu ideologicznym analizowanych mediów.

Do analizy zostały włączone wszystkie teksty, w których Greta Thunberg jest wspominana, choć należy zaznaczyć, że w większości z nich odgrywa ona istotną rolę. Uzyskany w ten sposób materiał badawczy wzmocniłem analizą 62 wpisów na Twitterze dotyczących Szwedki, pochodzących z tego samego okresu – zdecydowałem się na wybór tych komunikatów, ponieważ zależało mi na uzupełnieniu badań o przykłady języka używanego w interakcjach i polemikach politycznych. Pod uwagę wzięte zostały jednak wyłącznie wypowiedzi opublikowane przez osoby związane instytucjonalnie z redakcjami lub organizacjami określającymi się jako pravicowe.

Przeprowadzone przeze mnie badania zostały podzielone na dwa etapy. W pierwszym przydzieliłem poszczególnym fragmentom tekstu kategorie wykorzystywane do opisu Greta Thunberg, takie jak między innymi płeć, wiek, pochodzenie społeczne, narodowość, zdrowie czy wygląd. Kolejnym krokiem było przyporządkowanie całym publikacjom nacechowania: negatywnego, neutralnego bądź pozytywnego. Nałożenie informacji pozyskanych w obu tych etapach na mapę pozwoliło na zlokalizowanie tych fragmentów dyskursu, w których intensyfikacja poszczególnych kategorii oraz kontekstów jest najbardziej istotna z badawczego punktu widzenia. Ważnym etapem krytycznej analizy dyskursu jest wskazanie przez autora lub autorkę badań założeń, które stoją u podstaw analizy. Pierwsze z tych założeń zostało opisane przeze mnie wcześniej – analizę obrazu Greta Thunberg w pravicowej prasie traktuję nie jako rekonstrukcję form komunikacji stosowanej wobec konkretnej osoby (w tym przypadku – szwedzkiej aktywistki), ale jako przejaw sporu politycznego, który wymaga zastosowania określonych strategii językowych. Po drugie należy uznać, że Greta Thunberg – ani też reprezentowana przez nią ideologia – nie jest stroną wytworzonego w ten sposób dyskursu. Prawdziwymi odbiorcami i odbiorczyniami nie są oponenti i oponentki, ale ci, którzy utożsamiają się z pravicowymi treściami⁷. Po trzecie, zgodnie ze wskazanymi wcześniej zasadami określonymi przez van Dijką rolę badacza w krytycznym analizowaniu dyskursu postrzegam także jako próbę dotarcia do tych mechanizmów dyskursu, które decydują o różnicowaniu między stroną dominującą a poddaną opresji. Moim założeniem badawczym jest, że dyskurs dotyczą-

⁷ Ten mechanizm możemy zaobserwować na przykład wtedy, gdy Donald Trump zwraca się bezpośrednio (w drugiej osobie) do Greta Thunberg, choć przekazuje komunikat skierowany do własnego elektoratu. Wątek ten zostanie rozwinięty w dalszej części artykułu.

cy Greta Thunberg wytwarzany jest przez dominującą – pod względem politycznym i społecznym – pravicową narrację, co spowodowało, że interesowała mnie właśnie jego analiza.

Krytyczna analiza dyskursu zakłada również większą swobodę interpretacyjną, co jest bardzo istotne w przypadku zebranego materiału. Literalne odczytanie kontekstu wielu analizowanych przeze mnie tekstów nakazywałoby klasyfikować je – w moim odczuciu – błędnie. Wyrazistym przykładem może być wspomniany wcześniej wpis Donalda Trumpa („wygląda na młodą, szczęśliwą dziewczynkę”), który należałoby odczytać jako neutralny lub pozytywny. Uważam jednak, że rzetelność przeprowadzonych badań nakazuje, szczególnie w wypadku krytycznej analizy, odnalezienie w tych fragmentach implikatury pozwalającej na przydzielenie im właściwego kontekstu. W przypadku omawianego przeze mnie materiału badawczego taką decyzję każdorazowo podejmowałem w kontekście opisywanych przeze mnie przednio założeń.

Przedstawione w tym tekście badania należy traktować jako znajdujące się na pograniczu dwóch tematów podejmowanych przez nauki społeczne. Z jednej strony mamy do czynienia z badaniem dyskursu medialnego – ze szczególnym uwzględnieniem dominującego języka stosowanego przez pravicę. Jest to temat, który w ostatnich latach jest obecny zarówno w badaniach językoznawczych, jak i filozoficznych oraz socjologicznych (Czerwiński, Nowak, Przybylska 2010; Kulas 2018; Czyżewski, Franczak, Nowicka, Stachowiak 2017). Równoległe badania dotyczących ruchów społecznych, które tradycyjnie są szczególnym przedmiotem zainteresowania przedstawicieli i przedstawicielek nauk społecznych – począwszy od istotnych prac takich autorów jak Manuel Castells (2013), a skończywszy na wpisaniu tych zjawisk w nowe konteksty pojawiające się w tekstach Rebekki Solnit (2019) czy Tomasza S. Markiewki (2021). Należy uznać, że zaprezentowane w tym artykule wnioski mieszczą się na granicy tych obszarów. Z jednej strony rekonstruowany jest bowiem język używany przez pravicę, z drugiej zaś – współtworzony dyskurs dotyczący (choć – jak pisałem wcześniej – niekoniecznie skierowany bezpośrednio do) ruchu społecznego, jakim jest Piątek dla Przyszłości.

Identyfikacja zawartości kategorii, które są używane w pravicowych mediach do opisu Greta Thunberg – szerzej opisanych w kolejnych częściach tekstu – posłużyła także do identyfikacji strategii wykorzystywanych do wyciszania głosów przeciwników i przeciwniczek politycznych, które stosowane są w pravicowej narracji. W kolejnej części artykułu zaprezen-

tuję rezultaty przeprowadzonej przeze mnie analizy, a następnie przejdę do opisu trzech strategii, które udało mi się wydzielić.

/// Rezultaty analizy

Przeprowadzona analiza pokazała, że nacechowanie negatywne stanowiło dominantę w badanych fragmentach. Kategoriami, które najczęściej były wykorzystywane przez autorów i autorki tekstów, były: „ideologia” (wskazywanie Greta Thunberg jako reprezentantki określonego światopoglądu), „narodowość” (jako pochodzącej z innego kraju), „międzynarodowość” (jako uwiklanej w europejską czy globalną politykę), „płeć” (jako kobiecy), a także „wiek” oraz „zdrowie”. Chciałbym szerzej opisać dwie ostatnie kategorie, czyli ukazywanie szwedzkiej aktywistki jako osoby niedojrzałej i chorej. Wybór właśnie tych kategorii spowodowany jest kilkoma czynnikami. Najważniejszym z nich jest intensyfikacja: obie kategorie występują w grupie najczęściej używanych do opisu Szwedki (dotyczy to zwłaszcza kwestii wieku, która do jej opisu stosowana jest najczęściej). Z kolei kategoria choroby – choć pojawia się trzykrotnie rzadziej – jest istotna, ponieważ w zebranych materiale ani razu nie miała kontekstu innego niż negatywny. Co ważne, obie te kategorie, choć bez wątplenia społeczne, nawiązują do uwarunkowań biologicznych. W związku z tym w dyskursie wytwarza się wokół nich analogiczny mechanizm – poprzez uogólnienie przypisany jest im zestaw określonych cech. Jest to specyficzne dla pewnych zjawisk związanych z dyskursem, chociażby powstawania mowy nienawiści (Nijakowski 2008: 113–124) czy sepizacji (Czyżewski, Dunin, Piotrowski 1991).

Skupienie się na kategorii wieku oraz zdrowia jest wynikiem obserwacji dyskursu, w którym w ostatnich latach właśnie na przecięciu kategorii mających swoje źródło w cechach bądź uwarunkowaniach pozornie biologicznych materializuje się konflikt światopoglądowy. Przykładem takich zjawisk mogą być debaty wokół takich kwestii jak rasa czy tożsamość seksualna i płciowa, w których oś między stronami debaty wyznaczona jest przez definiowanie tych pojęć. Skutkuje to określeniem stosunku władzy pomiędzy definicjami tych kategorii, a zgodnie z założeniami krytycznej analizy dyskursu właśnie odkrycie ukrytych mechanizmów władzy jest jednym z najważniejszych wyzwań badawczych. Zawężenie analizy tego, jak przedstawiana jest kwestia wieku oraz choroby, jest świadomą decyzją badawczą, której celem było skupienie się na pojawiających się w dyskursie zjawiskach związanych z analogicznymi kategoriami.

W obrazie Greta Thunberg dominującym aspektem jest kwestia wieku, która pojawia się w ponad 90% analizowanych publikacji medialnych. Powtarzalnym schematem jest pisanie tekstów informacyjnych, w których kategoria wieku jest zaznaczona: „Nie cichną głosy po wczorajszym wystąpieniu Greta Thunberg na szczycie klimatycznym Organizacji Narodów Zjednoczonych. 16-letnia Szwedka zarzuciła światowym przywódcom zdradę” [03]. Podkreślenie następuje poprzez umieszczenie tej informacji w ważnych fragmentach (tytule, lidzie czy pierwszym zdaniu) materiałów prasowych. Na przykład: „Nastoletnia szwedzka aktywistka klimatyczna” [04] czy „17-letnia aktywistka ze Szwecji” [05]. Oczywiście przywoływanie wieku Greta Thunberg nie jest specyficzne dla prawicy, jednak na uwagę zasługuje intensyfikacja, z jaką w prawicowych mediach podawana jest informacja o wieku Szwedki. Jak już wspomniałem, autorzy bądź autorki tekstów umieszczają ją na kluczowych pozycjach – takich jak tytuł, lid czy pierwsze zdania artykułu – aby w jednoznaczny sposób zaznaczyć, kto jest nadawczynią omawianego komunikatu. Wiek aktywistki nie jest przytaczany jedynie wówczas, gdy jest to potrzebne ze względu na uzupełnienie treści komunikatu, ale sam w sobie tę treść stanowi: zanim odbiorcy i odbiorczynie dowiedzą się, co ma do powiedzenia Greta Thunberg, pod wątpliwość podane zostanie, czy na pewno powinni traktować ją jako pełnoprawny podmiot dyskursu.

Taka narracja wykorzystuje to, że Szwedka często sama odnosi się do kwestii wieku, opisując siebie jako „dziecko” – jednak w przypadku prawicy mamy do czynienia z celowym odwróceniem wektorów takiej retoryki. Thunberg wykorzystuje tę kategorię, gdy chce się odciąć od świata polityków i polityczek, którzy nie zwracali uwagi na problemy, o których mówi, przedstawić się jako osoba nieskażona taką postawą. Nie deprecjonuje bycia „dzieckiem”, nie traktuje tego jako etapu w dążeniu do bycia osobą dorosłą czy tym bardziej do zmiany poglądów. Natomiast tworzony przez prawicę obraz Greta Thunberg jako dziecka sprowadza się właśnie do opisanego pewnego etapu, który może zostać oceniony przez dorosłych. O ile Szwedka unika negatywnych następstw hierarchizacji, o tyle narracja prawicy kwestie wieku sprowadza właśnie do zależności władzy, której skutkiem jest umocnienie u odbiorców i odbiorczyń perspektywy paternalistycznej oraz wzmocnienie pogardy wobec tego, o czym aktywistka mówi.

Jednym z mechanizmów jest infantylizacja sposobu, w który aktywistka jest opisywana. Artykuły na jej temat charakteryzują się deminutywami, często również znajdującymi się w kluczowych częściach tekstów, takich

jak lidy czy tytuły. Wyrazistym przykładem jest tytuł jednego z artykułów: *Greta przyłapana na drobnym kłamstewku? Niemiecki przewoźnik zburzył całą narrację aktywistki* [06] – charakterystyczny jest nie tylko wyraz „kłamstewko”, ale też użycie samego imienia aktywistki. Innymi przykładami mogą być zdania: „Internauci zwrócili uwagę na bardzo emocjonalne wystąpienie dziewczynki” [07] czy „Wypowiadane z ust dziewczynki z warkoczykami lepiej działają na opinię publiczną niż wykresy naukowców” [08]. Interesującym przykładem infantylizacji opisu Greta Thunberg może być także nazwanie jej „małą ekoterrorystką” w tytule jednej z informacji prasowych [09]. We fragmencie tym pozornie można dostrzec dysonans, ponieważ autor jednocześnie przedstawia Szwedkę jako dziecko i osobę groźną, której działalność można zestawić z przynależnością do niebezpiecznej organizacji. Tak naprawdę należy to jednak potraktować jako podkreślenie infantylnego wizerunku – pogardliwy wydźwięk opisu sugeruje, że działalność Greta Thunberg nie jest czymś, co powinno być traktowane poważnie.

Tworzony w ten sposób komunikat podkreśla, że to, co ma do powiedzenia aktywistka, jest nieważne. W konsekwencji treść komunikatów wygłaszanych przez Gretę Thunberg jest uznawana za coś, co moglibyśmy opisać jako nietekst, w znaczeniu „przekazu [...] postrzeganego jako nonsensowne bądź w ogóle niedostrzeganego w kategoriach przekazu wyposażonego w jakikolwiek sens” (Czyżewski, Dunin, Piotrowski 1991: 10). Choć kategoria wieku nie zawsze wartościowana jest w dyskursie prawniczym tak samo, to w tym przypadku mamy do czynienia z przekroczeniem przez Szwedkę granicy między byciem podmiotem a przedmiotem dyskursu politycznego. Jest to zgodne z obowiązującym modelem politycznym, w którym dziecko nie posiada usankcjonowanego głosu. Taką postawę można scharakteryzować jako rewolucyjną, co w naturalny sposób wywołuje sprzeciw prawicy. Wiek Szwedki sprawia, że zakwestionowany może zostać dotychczasowy model życia – aktywistka podważa jednak zasadność granic między młodością a dorosłością, stając się baumanowskim „obcym” – „pod znakiem zapytania zostaje postawiony sposób życia, który dawał nam poczucie bezpieczeństwa i spokoju, od nas zaś wymaga się argumentów, wyjaśnień, uzasadnień” (Bauman 1996: 66).

Przykładem wykorzystywania kategorii dorosłości może być wywiad prasowy, w którym w czterech na sześć zadanych pytań dziennikarz podkreśla wiek Szwedki (w jednym przypadku robi to nawet dwukrotnie w jednym pytaniu!), używając takich określeń, jak „młoda aktywistka”, „16-latką” czy „nastolatka” [10]. Wywiad ten przeprowadzany jest ze specjalistą w dziedzinie energetyki, więc prowadzący rozmowę wskazuje

podział między kompetentnym dorosłym a niekompetentnym dzieckiem. Istotnym wątkiem jest również kwestia uczęszczania przez Gretę Thunberg do szkoły, która to pojawia się w bardzo wielu artykułach. Ta informacja najczęściej przekazywana jest w sposób pozornie neutralny, na przykład w kontekście przerwania edukacji na rok po to, żeby poświęcić się aktywności, jednak częstotliwość oraz kontekst, w którym wątek szkoły pojawia się w artykułach, nie pozostawiają wątpliwości, że celem przytoczenia tych informacji jest zdeprecjonowanie Greta Thunberg poprzez wskazanie, że jest zaledwie uczennicą – w dodatku niedouczoną, która woli inne aktywności niż edukację.

Charakterystyczny jest fragment artykułu opublikowanego w „Do Rzeczy”, informującego o awarii Twittera, na skutek której w serwisie pojawiła się wiadomość o tym, kto jest administratorem poszczególnych kont:

Z ujawnionych informacji wynika, iż posty na jej profilu publikuje ojciec Greta Svante Thunberg oraz użytkownik Adarsh Prathap. Co ciekawe, ojciec aktywistki w jednej z wypowiedzi publicznych stwierdził, iż uważa za zły pomysł, aby jego córka stała na linii frontu walki ze zmianami klimatu. Przekonywał także, że nie popiera opuszczania przez nią szkoły z tego powodu. [11]

Znów za pozornie neutralną informacją stoi przesłanie, że Greta Thunberg jest wyłącznie dzieckiem zależnym od rodzica, i to dzieckiem niewspieranym przez ojca, krnąbrnym. Jeszcze bardziej bezpośrednio do wieku Szwedki odnieśli się Łukasz Warzecha („Żenujące widowisko. [...] No to wracaj dziewczynko do szkoły, broni ci ktoś?” [12]) i Witold Gadowski („A ta mała gówniara ze Szwecji niech idzie do szkoły i zobaczy jak żyją dzieci w Jemenie i Syrii, zanim będzie belkotać o «zabranym dzieciństwie»” [13]). Grecie Thunberg odbierane jest moralne prawo do krytykowania systemu, a jej komunikat jest **bełkotem** – nietekstem, o którym pisałem wcześniej.

Greta Thunberg jako dziecko nie zasługuje na to, żeby być traktowana poważnie – kategoria dorosłości ma charakter rozwojowy, pokazuje, że poprzez naukę i doświadczenie można stać się podmiotem debaty publicznej. Ten obszar prawicowego dyskursu jest zgodny z liberalną myślą, w której centrum znajduje się pojęcie zdobywania kompetencji. Przykładem może być wypowiedź Marka Talały, wiceprezesa liberalnego Forum Obywatelskiego Rozwoju: „Mam nadzieję, że gdzieś na świecie są 16-latki, które zamiast mówić o «skradzionym dzieciństwie» zdobywają wiedzę i zachwycają

nas swoimi innowacjami rozwiązującymi kolejne problemy na Ziemi” [14]. Szwedka przedstawiana jest tu jako osoba, która marnotrawi swój czas, w przeciwieństwie do dzieci, które robią to, czego oczekuje od nich system, a więc chodzą do szkoły. W ten sposób znów mamy do czynienia z hierarchizacją: aktywistka (poprzez swój wiek oraz fakt, że wciąż jest uczennicą) znajduje się w tej hierarchii niżej. Tutaj również warto przytoczyć słowa Łukasza Warzechy, tym razem fragment dłuższego tekstu na temat Greta Thunberg, opublikowanego na stronie Warsaw Enterprise Institute:

Wymądrzanie się przez wagarującą 16-letnią klimatystkę o zero-wym doświadczeniu życiowym, mającą się jak pączek w maśle, na temat tego, jak mają żyć ludzie na świecie, jest najzwyczajniej głę-boko niesmaczne. [15]

Ten znamieny dla obrazu Greta Thunberg w prawicowych mediach brak podmiotowości jest związany właśnie z wiekiem Szwedki. Bardzo częstym kontekstem jest przedstawianie jej wizerunku jako dziecka wykorzystywanego, czy to przez rodziców, czy organizacje ekologiczne. We fragmencie artykułu opublikowanym w „Do Rzeczy” bardzo dobrze widać wszystkie opisywane do tej pory mechanizmy związane z kategorią wieku:

Coraz więcej osób zastanawia się, kto stoi za postacią 16-latki. Wiele osób jest też po prostu zaniepokojonych, czemu dziewczynka nie chodzi do szkoły. Oskarżani bywają również rodzice Greta, że wykorzystują jej sławę do własnej promocji. Ojciec 16-latki jest aktorem, a jej matka śpiewaczką operową. [16]

Raz jeszcze możemy dostrzec przedmiotowość tego, jak opisywana jest aktywistka: jako dziecko jest wyłącznie obiektem manipulacji, zależnym od osób dorosłych, w tym przypadku rodziców.

Taki sposób opisu jest bardzo charakterystyczny: Thunberg traci w nim swoją podmiotowość, stając się czymś na kształt produktu (*Greta Thunberg to produkt obrońców klimatu* – brzmi zresztą tytuł jednego z analizowanych artykułów), mającego promować określoną postawę czy ideologię. Wojciech Wybranowski pisze: „Greta powinna stać się ikoną. Symbolem tego co rewolucyjne lewactwo jest gotowe wyrzucić dzieciom byle tylko osiągnąć cel” [03]. Natomiast Samuel Pereira – jeden z najważniejszych dziennikarzy TVP Info – opublikował na Twitterze fragment przemówienia Szwedki wraz z komentarzem: „Kiedy się skończy wykorzystywanie

tego biednego dziecka?” [17]. W najbardziej skrajnych przykładach pozbawianie aktywistki podmiotowości jest związane z jej seksualizacją poprzez pisanie o pedofilii politycznej – takiego argumentu używali między innymi Witold Gadowski („Greta Thunberg – przykład politycznego zbroczenia lewicy. Tak wykorzystują dzieci. Prekursorem był Cohn Bendit” [18]) czy Rafał Otoka-Fraćkiewicz („To jest pedofilia polityczna. Tak to należy nazwać” [19]).

Drugą kategorią stosowaną przez pravicę, którą chciałem szerzej opisać, jest zdrowie, a dokładniej – przedstawianie Greta Thunberg jako osoby chorej. Choć taktyka ta występuje w niespełna 29% analizowanych tekstów, wydaje się istotna ze względu na jednoznacznie negatywne nacechowanie oraz częstotliwość, która – mimo wszystko – jest wysoka, ponieważ zdrowie nie jest przecież w bezpośredni sposób związane z publiczną działalnością Szwedki.

Tak jak pisałem wcześniej, Greta Thunberg niejednokrotnie wypowiadała się na temat rozpoznanych u siebie zaburzeń osobowości, wywodzących się przede wszystkim ze spektrum autyzmu. Dla prawicy jednak te informacje stały się paliwem do przedstawiania jej jako osoby „chorej”, co sprawia, że jej wypowiedzi i poglądy są mniej warte uwagi. Istotne jest również, że nie dysponujemy szczegółowymi informacjami medycznymi na temat Greta Thunberg. Co więcej, współcześnie psychiatria rezygnuje z zero-jedynkowej definicji choroby, zastępując to pojęciem spektrum, do którego włączone mogą być objawy o różnej intensywności i przebiegu (Rybakowski 2008: 75–82). W pravicowej narracji obraz Szwedki jest jednak jednoznaczny – przedstawiana jest jako osoba „chora”. Dobrze pokazuje to tytuł jednego z tekstów opublikowanych przez „Fronde”: *Chore dziecko „żywą tarczą” ekolewactwa? Przeróżające wystąpienie Greta Thunberg* [07]. Stosowany jest tutaj mechanizm społecznego piętna, który opisał Erving Goffman (2007) w swojej książce o koncepcji zranionej tożsamości.

Narracja prawicy wokół zaburzeń osobowościowych Szwedki również jest odwróceniem tego, jak Greta Thunberg chce być postrzegana. Sama o zespole Aspergera mówi jako o „supermocy”, dzięki której potrafi się pełniej zaangażować w tematy podejmowane przez nią jako aktywistkę. Taka perspektywa rozpoznanych u niej zaburzeń jest obecna w wielu mediach – w Polsce pisały o tym między innymi „Polityka” (Glanc 2019), „Tygodnik Powszechny” (Okoński 2019), Onet (Komorowski 2019) czy „Vogue” (Kusztra 2019). W pravicowych mediach zaburzenia osobowości Szwedki niemal nigdy nie są szerzej opisywane – ani pod względem jej osobistej historii i doświadczeń, ani skutków związanych z jej aktywnością

społeczną. W wykreowanym przez prawicę obrazie znika pojęcie spektrum i wszelka niejednoznaczność, a pozytywna narracja drugiej strony jest odwracana. Celem takiej perspektywy jest wyłącznie deprecjonowanie aktywistki poprzez pozbawienie jej prawa do artykułowania własnych poglądów. Wraz z przypisaniem jej choroby psychicznej prawicowi autorzy i autorki przydzielają jej zestaw cech, takich jak zdolność do bycia podatną na wpływy, nadwrażliwość czy brak racjonalizmu. Choć cechy te wzajemnie się wykluczają, a także nie są zgodne ze stanem wiedzy naukowej na temat rozpoznanych u Greta Thunberg zaburzeń osobowości, cel polityczny i ideologiczny takiej perspektywy zostaje zrealizowany.

Informacja o zaburzeniach osobowości u Szwedki podawana jest w artykułach informacyjnych zazwyczaj bez dodatkowego komentarza, ale nie można jej odczytywać jako nacechowanej neutralnie, nawet jeżeli nie zawsze używane jest nieprawdziwe słowo „choroba”. W związku z tym wśród komentatorów pojawiają się takie określenia, jak „dziecko zanoszące się płaczem na skraju czegoś, co wygląda na załamanie nerwowe” [20] czy „niezrównoważone dziecko jako narzędzie eko-faszystowskiej propagandy” [21]. Oba te cytaty bardzo dobrze pokazują, jak łączą się w dyskursie dwie opisywane przeze mnie kategorie społeczne – wiek oraz zdrowie. Poprzez podkreślanie zaburzeń psychicznych Greta Thunberg jest dehumanizowana. Narracja prawicy jest w dodatku sprzeczna z obecną w chrześcijaństwie tradycją, w której choroba i cierpienie uczłowiecza, wręcz przeciwnie – jej choroba służy pokazaniu inności aktywistki. Taka perspektywa najmocniej wybrzmiewa w osławionym tekście francuskiego filozofa Michela Onfraya (wywodzącego się z lewicy, choć w Polsce cytowanego najczęściej przez osoby związane z libertarianizmem), który pisał o Szwedce: „Ta dziewczyna ma pozbawioną wszelkich emocji twarz cyborga – bez uśmiechu, bez śmiechu, bez zdziwienia, bez zachwytów, bez bólu, bez radości. To sprawia, że myślę o tych silikonowych lalkach, które ogłaszają koniec człowieka i nadejście postludzi”, a także nazwał ją „postapokaliptycznym cyborgiem” [22].

Obraz Greta Thunberg w prawicowych mediach opiera się na opozycji wobec tego, jak według prawicy powinna wyglądać osoba, która zabiera głos i zajmuje główne miejsce w debacie publicznej. Jeżeli wzorcowym podmiotem takiej debaty jest dorosły, zdrowy mężczyzna, to niedorośła, chora kobieta staje się wzorcowym nie-podmiotem. W ten sposób kategoria wieku jednocześnie wykorzystuje kategorię płci: dziewczyność staje się ostatnią odmianą kobiecości. Tego obrazu aktywistki w prawicowych mediach dopełniają jednak takie zdania, jak chociażby fragment artyku-

lu o Izabelli Nilsson Jarvandi, innej szwedzkiej działaczce: „jest bardziej błyskotliwa, odważniejsza i ładniejsza niż Greta Thunberg” [23]. Według prawicy funkcjonowanie takiego nie-podmiotu w debacie publicznej powinno odbywać się tylko na ustalonych warunkach. W przypadku Greta Thunberg pożądana byłaby rola potulnej uczennicy, która chce się uczyć i aspirować do roli aktywistki. Jej niezależność jest niepokojąca, ponieważ kwestionuje dotychczasowe zasady – nie tylko broni się przed nakładanym na nią stygmatem, ale kwestionuje zasadność jego nałożenia (Czykwin 2007). Greta Thunberg nie dostosowuje się do oczekiwań drugiej strony, pokazuje, że przypisywana jej przez drugą stronę niedojrzałość czy choroba nie jest okresem przejściowym, ale tożsamością, która w żaden sposób nie ogranicza jej podmiotowości.

/// Strategie wyciszania

Na podstawie opisu wskazanych kategorii można wyznaczyć trzy najczęściej stosowane przez prawicę strategie, których celem jest wyciszenie głosu przeciwników bądź przeciwniczek. Żeby te strategie scharakteryzować, sięgnąłem po koncepcję strategii dyskursywnych opisanych przez Ruth Wodak (Wodak, Meyer 2009: 29–32), które rozumiane są jako systematyczne, powtarzające się schematy użycia języka, używane po to, żeby osiągnąć określone cele (w tym przypadku – cele polityczne). Podstawą opisywanych przeze mnie strategii jest zakwestionowanie podmiotowości oponenta bądź oponentki – im mocniej podmiotowość zostanie podważona, tym większa szansa na powodzenie przyjętej strategii. Nawiązuje to do mechanizmu rozbicia komunikacji na dwa obozy – my i oni – będącego fundamentem nowomowy (Markowski 2008: 93–94), którą Michał Głowiński (2016) uważa za klucz do rozumienia języka współczesnej prawicy. Opisywanych przeze mnie strategii nie należy przy tym traktować jako wzajemnie się wykluczających – najczęściej występują wspólnie, a jedna staje się uzupełnieniem drugiej.

Wskazane przeze mnie strategie zostały nazwane tak, aby wskazać ich identyfikacje polityczne. Najbardziej radykalną z nich określiłem jako **szowinistyczną**, sprowadza się ona bowiem do całkowitego podważenia cech i poglądów, a także charakteryzuje się agresywną postawą wobec inności. Fundamentem tej strategii jest przeświadczenie o niezmiennej wyższości grupy, do której sami należymy. Przeciwnik bądź przeciwniczka stają się wówczas tymi, którzy mniej od nas zasługują na to, żeby w debacie publicznej zabierać głos. Tożsamość (w tym przypadku Greta Thunberg) jest więc

na stałe **gorsza** od tożsamości tych, którzy są właściwymi podmiotami. W tej strategii przede wszystkim wykorzystywany jest obraz Szwedki jako osoby „chorej”, ponieważ stan jej zdrowia jest czymś, co jednoznacznie i bezpowrotnie wyklucza aktywistkę z debaty publicznej.

Wyrazistym przykładem wykorzystania takiej strategii może być przytoczona wcześniej wypowiedź Michela Onfraya, który odwoływał się do jej stałych cech, w dodatku przypisując wynikające z nich cechy osobowości – właśnie z takim sposobem opisywania chorób polemizowała Susan Sontag w słynnym eseju *Choroba jako metafora* (2016). **Strategia szowinistyczna** z góry zakłada, że pomiędzy obiema stronami nie istnieje szansa na zawarcie porozumienia; celem tych, którzy tę strategię stosują, jest całkowite wyparcie z dyskursu drugiej strony. Zygmunt Bauman pisze, że „to, co zrazu skłaniać mogło tylko do rozbawienia i żartów, teraz przeradza się we wrogość, a ostatecznie – w agresję” (1996: 67).

Po przeciwnej stronie znajduje się strategia, którą nazwałem **liberalną** – w tym przypadku również kwestionowana jest podmiotowość, ale przy teoretycznym założeniu, że stan ten może ulec zmianie, jeżeli spełnione zostaną określone warunki. W tym wypadku nie-podmiot teoretycznie może więc stać się podmiotem. W przeciwieństwie do poprzedniej strategii (w której bycie „chorą” jest czymś stałym i nieodwracalnym) Greta Thunberg może przejść proces normalizacji, którego skutkiem będzie dopuszczenie jej do głosu na takich samych prawach co innych uczestników dyskusji. Takie założenie ma jednak charakter wyłącznie pozorny; strategia ta zakłada, że wyciszenie nie-podmiotu potrwa tak długo, jak będzie to wygodne dla drugiej strony, która stosuje **strategię liberalną** i przypisuje sobie zdolność do oceny. W analizowanym materiale centralną kategorią wykorzystywaną do stosowania tej strategii jest wiek, poprzez który można podkreślić brak kompetencji. Przykładami użycia są wszystkie wypowiedzi pokazujące, że Szwedka jest **tylko** uczennicą, co sprawia, że jej poglądy, postawy czy działania stają się nieistotne. **Strategia liberalna** wywodzi się z przeświadczenia, że o prawie do uzyskania pełnej podmiotowości decydują indywidualne cechy, które powinny być poddawane ocenie. Kluczowym pojęciem w tej strategii jest kwestia kompetencji – za jej pomocą można dążyć do wycieszenia osób mających niższy status materialny czy zawodowy.

Pomiędzy tymi dwie strategiami znajduje się **strategia konserwatywna**. W tym przypadku wciąż kwestionuje się podmiotowość Greta Thunberg, co jest podstawą wszystkich trzech strategii, ale z jednej strony nie odnosi się do niej z agresją (tak jak przy **strategii szowinistycznej**) ani

nie zakłada, że brak podmiotowości jest stanem przejściowym (jak w **strategii liberalnej**). Ta taktyka przyjmuje, że wyciszenie może nastąpić przez wskazanie różnic i przyznanie sobie prawa do niewysłuchiwania się w głos drugiej strony. Wykorzystując **strategię konserwatywną** w takim samym stopniu, odwołujemy się do dwóch wskazanych wcześniej kategorii – choroby i wieku – pierwsza z nich definiuje bowiem inność, a druga zakłada pobłażliwość. Przykładem może być wypowiedź europosłanki Prawa i Sprawiedliwości Anny Zalewskiej, która starała się o zablokowanie spotkania z Gretą Thunberg w Parlamencie Europejskim, uzasadniając swoją prośbę słowami: „niezrozumiale jest narażenie na ewentualne zachorowanie dziecka – Greta Thunberg. Jako dorośli jesteśmy odpowiedzialni za gwarancję bezpieczeństwa młodych ludzi” [24]. Taka fałszywa troska jest w tym przypadku właśnie strategią wyciszania zastosowaną poprzez wskazanie przyczyn, z powodu których głos szwedzkiej aktywistce zostaje *de facto* odebrany. Strategia konserwatywna zakłada przyznanie sobie prawa do niekomunikowania się z osobami o innym światopoglądzie przy jednoczesnym założeniu, że ten inny światopogląd z jakichś – pozornie obiektywnych – względów nie zasługuje na to, żeby być traktowany na tych samych prawach.

Podobnie jak w wypadku dwóch poprzednich strategii potrzeba stosowania strategii konserwatywnej bierze się z chęci osiągnięcia celów politycznych. Choć wszystkie strategie opierają się na podważeniu podmiotowości, ich stopień niedemokratyczności jest zróżnicowany. Zgodnie ze swoimi nazwami strategie te stosowane są przez określone nurty prawicy: radykalny, liberalny i konserwatywny. Pierwszy z nich dąży do wyeliminowania określonej grupy jako podmiotowej, natomiast drugi blokuje ten proces, przyznając jednocześnie prawo do decydowania o tym, kto i kiedy może być traktowany jako podmiot. Strategia konserwatywna jest najmniej agresywna, ponieważ jej celem jest wyłącznie różnicowanie.

Stosunek prawicy do Greta Thunberg charakteryzuje dysonans: skoro z jednej strony mamy do czynienia z kimś, kto nie ma prawa być pełnoprawnym podmiotem debaty publicznej, to jak to możliwe, że jej głos wybrzmiewa tak wyraźnie? W odnalezieniu odpowiedzi na to pytanie pomagają wszelkie teorie głoszące, że Szwedka jest tak naprawdę tylko narzędziem wykorzystywanym przez innych. W przypadku polskiej prawicy tymi innymi często są reprezentanci wartości, z którymi się nie zgadza, utożsamiani z krajami zachodnioeuropejskimi. Taki układ zależności sprawia, że Greta Thunberg staje się mniej groźna, ponieważ nie jest niczym nowym, staje się po prostu kolejnym wcieleniem znanego przeciwnika.

Taki sposób myślenia dobrze oddaje tytuł artykułu pojawiający się w jednym z prawicowych czasopism: *Kim naprawdę jest Greta?* [25].

Ten mechanizm znajduje swoje uzasadnienie we wszystkich trzech z opisywanych strategii. W przypadku **strategii szowinistycznej** inność Greta Thunberg sprawia, że agresja wobec niej jest jeszcze większa – jest obca nie tylko przez swoje cechy, ale też poglądy czy pochodzenie. Ci, którzy stosują **strategię liberalną**, uważają, że aktywistka jest na tyle niedojrzała, że w naturalny sposób może być wyłącznie narzędziem w rękach innych. Natomiast **strategia konserwatywna** opiera się na świadomości różnic – jeżeli Greta Thunberg mówi nie tylko we własnym imieniu, lecz także w imieniu tych, z którymi programowo się nie zgadzamy, tym bardziej nie ma potrzeby, że słuchać tego, co ma do powiedzenia. Przykład ten pokazuje również możliwości łączenia tych strategii: Thunberg pochodzi z obcego i bogatego kraju (strategia szowinistyczna – nie jest podmiotem, ponieważ jest inna), nie może więc znać polskich realiów i problemów (strategia konserwatywna – nie jest podmiotem, ponieważ jej głos po prostu nie ma znaczenia), a co za tym idzie: występuje wyłącznie jako marionetka w rękach innych (strategia liberalna – nie jest podmiotem, ponieważ jest niewystarczająco samodzielna).

/// Zakończenie

Celem artykułu było opisanie, jak Greta Thunberg przedstawiana jest w prawicowej narracji. Szwedka – jako aktywistka – stała się bowiem w ostatnich latach jedną z najważniejszych liderok politycznych, a także stroną sporu pokoleniowego czy światopoglądowego. Z tego powodu analiza języka stosowanego do jej opisu powinna być traktowana w szerszym kontekście – jako sposób toczenia walki o władzę. Obecnie ruchy społeczne (zwłaszcza ruchy ekologiczne) charakteryzują się mniejszą formalizacją. Najważniejszymi cechami Piątku dla Przyszłości – który został zainspirowany działaniami Thunberg – są brak struktury i hierarchii, a wręcz brak członków i członkiń jako takich. Wszystko to powoduje, że dotychczasowe badania nad ruchami społecznymi przestały być wystarczające, a wiele zjawisk występujących wokół nich wymaga ponownej refleksji czy zastosowania nowych perspektyw naukowych.

Tak jak pisałem we wcześniejszej części tekstu, Greta Thunberg może być odbierana jako reprezentantka świata, który znajduje się w kontrze do dotychczasowych wzorców. W takim rozumieniu aktywistka nie tylko wchodzi w polemikę z narracją, którą w tym artykule określiłem jako „pra-

wicową”, ale podważa istnienie dotychczasowych granic. Zygmunt Bauman pisze (1996: 61):

przeciwstawiają się przeciwstawieniu [...]. Nie zgadzają się na separacje, chroniące je granice, występują [...] przeciwko klarowności społecznego świata [...]. Przez samą swoją obecność, którą bardzo trudno jest podciągnąć pod którąś z tradycyjnych kategorii, obcy kwestionują ważność ustawionych opozycji.

Analiza zgromadzonego materiału ujawniła, że centralną kategorią przedstawienia Greta Thunberg jest wiek aktywistki, a także że do dopełnienia negatywności narracji używana jest kategoria jej choroby. Kolejnym krokiem była próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, po co te kategorie są obecne w dyskursie. Zgodnie z założeniem krytycznej analizy dyskursu, którym jest ukazanie ukrytych strategii politycznych, odpowiedź na to pytanie jest związana z celami dotyczącymi ideologicznego pola władzy. Obie kategorie posłużyły mi do opisanego trzech uniwersalnych strategii stosowanych przez prawicę wobec przeciwników i przeciwniczek, które nazwałem **strategiami szowinistyczną, liberalną oraz konserwatywną**.

Tego, jakie kategorie wykorzystywane są do opisywania Greta Thunberg, a także strategii stosowanych do jej wyciszenia nie należy jednak traktować jako czegoś odizolowanego od pozostałych sporów społecznych czy politycznych i wykorzystywanego tylko w omawianym przypadku. Narzucenie pewnych kategorii, a następnie stosowanie ich w omawianych strategiach jest używane również wobec innych osób czy grup. Analogicznym przykładem może być strategia liberalna używana podczas strajków kobiet (protestują „młodzi”), strategia szowinistyczna stosowana podczas protestów osób LGBT+ (protestują „chorzy”) czy strategia konserwatywna wykorzystywana podczas protestów antyrządowych (protestują „inni”). Wszystkie opisane strategie charakteryzują się uniwersalnością, jednak można je przyporządkować jako charakterystyczne dla komunikacji polskiej prawicy. Warto podkreślić, że wskazane strategie nie muszą być stosowane wyłącznie przez prawicę – strategia liberalna często wykorzystywana jest w stosunku do osób znajdujących się w gorszej sytuacji ekonomicznej.

Przykład Greta Thunberg jest wyjątkowy, ponieważ z jednej strony w dobry sposób pokazuje zasady rządzące dyskursem, a z drugiej – jest przyczynkiem do dyskusji o wykluczeniu – także w aspekcie komunikacyjnym – ze względu na wiek czy aspekty psychologiczne, a więc tematach, którym wciąż poświęcamy zbyt mało uwagi w debacie publicznej. Opisane

strategie można rozumieć jako próbę neutralizacji dyskursu przeciwników i przeciwniczek prawicy. Przytoczone w poprzedniej części tekstu kategorie – a więc wiek i choroba – prezentowane są w tym dyskursie jako cechy, dzięki którym głos Thunberg wybrzmiewa mocniej. Młodość aktywistki czy pozostawanie przez nią na spektrum autyzmu wzmacniają jej przekaz chociażby dlatego, że wchodzi w polemikę z konserwatywnym przeświadczeniem o tym, kto powinien kształtować debatę publiczną. W szerszym wymiarze są to zatem strategie skierowane wobec takich ruchów jak Piątka dla Przyszłości, które najważniejszą grę toczą o uznanie powagi swoich postulatów, a więc właśnie uzyskanie podmiotowości. To pokazuje, że dyskurs jest wciąż reprodukowaną przestrzenią konfliktu o władzę, w którym jedna strona wykorzystuje treść dostarczaną przez drugą.

/// Cytowane teksty analizowane w ramach badań

[01] Wypowiedź umieszczona przez Donalda Trumpa na Twitterze, 24.09.2019. Źródło: <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1176339522113679360>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *She seems like a very happy young girl looking forward to a bright and wonderful future. So nice to see!*

[02] Wypowiedź umieszczona przez Donalda Trumpa na Twitterze w odpowiedzi na wpis Romy Downey, irlandzkiej aktorki i producentki, 12.12.2019. Źródło: <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1205100602025545730>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *So ridiculous. Greta must work on her Anger Management problem, then go to a good old fashioned movie with a friend! Chill Greta, Chill!*

[03] Wojciech Wybranowski, „To ofiara lewackiej rewolucji”. *Wybranowski o Gretcie Thunberg*, „Do Rzeczy” 24.09.2019. Źródło: <https://dorzeczy.pl/kraj/114927/To-ofiara-lewackiej-rewolucji-Wybranowski-o-Gretcie-Thunberg.html>; dostęp: 21.05.2021.

[04] *Kolejny występ Greta Thunberg: „Nasi przywódcy zachowują się jak dzieci”, „Niezależna”* 28.02.2020. Źródło: <https://niezalezna.pl/313394-kolejny-wystep-greta-thunberg-nasi-przywodcy-zachowuja-sie-jak-dzieci>; dostęp: 21.05.2021.

[05] *Greta Thunberg obnaża słabość polityków UE. „Dlaczego potrzebują dziecka, żeby doradzało im ws. klimatu?”*, „Do Rzeczy” 5.03.2020. Źródło: <https://dorzeczy.pl/swiat/131676/greta-thunberg-obnaza-slabosc-politykow-ue-d>

laczego-potrzebujecie-dziecka-zeby-doradzalo-im-ws-klimatu.html; dostęp: 21.05.2021.

[06] *Greta przylapana na drobnym kłamstewku? Niemiecki przewoźnik zburzył całą narrację aktywistki*, „Niezależna” 15.12.2019. Źródło: <https://niezalezna.pl/302137-greta-przylapana-na-drobnym-klamstewku-niemiecki-przewoznik-zburzylcala-narracje-aktywistki>; dostęp: 21.05.2021.

[07] *Chore dziecko „żywa tarczą” ekolewactwa? Przerazające wystąpienie Greta Thunberg*, „Fronda” 24.09.2019. Źródło: <https://www.fronda.pl/a/chore-dziecko-zywa-tarcza-ekolewactwa-przerazajace-wystapienie-grety-thunberg,133630.html>; dostęp: 21.05.2021.

[08] Tomasz Molga, *Greta Thunberg to produkt obrońców klimatu. Nikt nie potrafi tak skutecznie dowalić politykom*, Wirtualna Polska 24.09.2019. Źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/greta-thunberg-to-produkt-obroncow-klimatu-nikt-nie-potrafi-tak-skutecznie-dowalic-politykom-6427981068121729a>; dostęp: 21.05.2021.

[09] *Mała ekoterrorystka znowu kręci się po Polsce. Polski Związek Górników wydał oświadczenie w tej sprawie!*, strona internetowa Telewizji Republika, 22.01.2020. Źródło: <https://telewizjarepublika.pl/mala-ekoterrorystka-znowu-kreci-sie-po-polsce-polski-zwiazek-gornikow-wydal-oswiadczenie-w-tej-sprawie,90366.html>; dostęp: 21.05.2021.

[10] *Możemy dojść do sytuacji, w której Greta Thunberg jedynie pogłębi podziały społeczne*, rozmowa Karola Gaca z Jakubem Wiechem, „Do Rzeczy” 22.08.2019. Źródło: <https://dorzeczy.pl/kraj/111613/mozemy-dojsc-do-sytuacji-w-ktorej-greta-thunberg-jedynie-poglebi-podzialy-spoeczne.html>; dostęp: 21.05.2021.

[11] *Wyszło na jaw, kto pisze posty w imieniu Greta Thunberg*, „Do Rzeczy” 11.01.2020. Źródło: <https://dorzeczy.pl/obserwator-mediow/126015/wyszlo-na-jaw-kto-pisze-posty-w-imieniu-grety-thunberg.html>; dostęp: 21.05.2021.

[12] Wypowiedź umieszczona przez Łukasza Warzechę na Twitterze w odpowiedzi na wpis serwisu CNN, 23.09.2019. Źródło: <https://twitter.com/lkwarzecha/status/1176185575306604548>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *Żenujące widowisko. „Powinnam być w szkole”. No to wracaj dziewczynko do szkoły, broni ci ktoś? Pathetic show. „I should be back in school”. So go back to school, is anyone restraining you?*

[13] Wypowiedź umieszczona na Twitterze przez Witolda Gadowskiego, 27.12.2019. Źródło: <https://twitter.com/GadowskiWitold/status/1210530655546880000>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *A ta mała gówniara ze Szwecji niech idzie do szkoły i zobaczy jak żyją dzieci w Jemieni i Syrii, zanim będzie belkotać o „zabranym dzieciństwie”.*

[14] Wypowiedź umieszczona na Twitterze przez Marka Tatalę, 23.09.2019. Źródło: <https://twitter.com/MarekTatala/status/1176223654818045952>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *Takim wystąpieniem jak dziś Greta Thunberg skutecznie ośmiesza sprawę w którą się angażuje. Mam nadzieję, że gdzieś na świecie są 16-latkę, które zamiast mówić o „skradzionym dzieciństwie” zdobywają wiedzę i zachwycą nas swoimi innowacjami rozwiązującymi kolejne problemy na Ziemi [emotikona przedstawiająca Ziemię].*

[15] Łukasz Warzecha, *Manifest ekokomunistyczny Greta Thunberg*, strona internetowa Warsaw Enterprise Institute, 4.12.2019. Źródło: <https://wei.org.pl/article/manifest-ekokomunistyczny-greta-thunberg/>; dostęp: 21.05.2021.

[16] *Kłopoty Greta Thunberg. Wpływają donosy na rodziców aktywistki*, „Do Rzeczy” 24.12.2019. Źródło: <https://dorzeczy.pl/swiat/124461/klopoty-greta-thunberg-wplywaja-donosy-na-rodzicow-aktywistki.html>; dostęp: 21.05.2021.

[17] Wypowiedź umieszczona przez Samuela Pereirę na Twitterze, 23.09.2019. Źródło: https://twitter.com/SamPereira_/status/1176174796176072709; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *Kiedy się skończy wykorzystywanie tego biednego dziecka?*

[18] Wypowiedź umieszczona przez Witolda Gadowskiego na Twitterze, 24.09.2019. Źródło: <https://twitter.com/GadowskiWitold/status/1176397204237488128>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *Greta Thunberg – przykład politycznego zboczenia lewicy. Tak wykorzystują dzieci. Prekursorem był Cohn Bendit.*

[19] Wypowiedź Rafała Otoki-Frackiewicza w programie TVP Info, cytowana ze strony internetowej wsensie.pl, 24.09.2019. Źródło: <https://www.wsensie.pl/polska/33606-rafal-otoka-frackiewicz-o-wystapieniu-greta-thunberg-na-szczycie-klimatycznym-onz-to-jest-pedofilia-polityczna>; dostęp: 21.05.2021.

[20] Wypowiedź umieszczona przez Marcina Makowskiego na Twitterze w odpowiedzi na wpis serwisu CNN, 23.09.2019. Źródło: https://twitter.com/makowski_m/status/1176191130750373888; dostęp: 21.05.2021. Ory-

ginalna wersja: *Walka ze zmianami klimatycznymi walką ze zmianami klimatycznymi, ale to się powoli przestaje robić patetyczne, a zaczyna smutne. Dziecko zanoszące się płaczem na skraj częgoś, co wygląda na złamanie nerwowe. Sprawy nie pomaga.*

[21] Wypowiedź umieszczona przez Petrosa Tovmasyana na Twitterze w odpowiedzi na wpis Marka Ruffalo, amerykańskiego aktora i reżysera, 23.09.2019. Źródło: <https://twitter.com/PetrosTovmasyan/status/1176232933826453504>; dostęp: 21.05.2021. Oryginalna wersja: *Niewiarogodne obrzydlistwo. Niezrównoważone dziecko jako narzędzie eko-faszystowskiej propagandy. 80% teź, które wypowiada to niedające się naukowo zweryfikować, teorie zideologizowanych działaczy udających naukowców.*

[22] „Szwedzki cyborg”. *Francuski filozof Onfray bezlitośnie o „Eko-Pippi” Grecie Thunberg*, „Najwyższy Czas” 27.07.2019. Źródło: <https://nczas.com/2019/07/27/szwedzki-cyborg-francuski-filozfof-onfray-bezlitosnie-o-eko-pippi-grecie-thunberg/>; dostęp: 21.05.2021.

[23] Grzegorz Wierchołowski, *Czy prawica pokocha prorosyjską anty-Gretę Thunberg. Nadzieja Europy czy Moskwy*, „Gazeta Polska” 30.12.2019. Źródło: <https://www.gazetapolska.pl/21296-czy-prawica-pokocha-prorosyjska-anty-grete-thunberg-nadzieja-europy-czy-moskwy>; dostęp: 21.05.2021.

[24] *Europosłanka PiS próbuje zablokować spotkanie z Gretą Thunberg*, „Do Rzeczy” 4.03.2020. Źródło: <https://dorzeczy.pl/swiat/131544/europoslanka-pis-probuje-zablokowac-spotkanie-z-greta-thunberg.html>; dostęp: 21.05.2021.

[25] Marzena Nykiel, *Kim naprawdę jest Greta*, „Sieci” 13.01.2020. Źródło: <https://www.wsieciprawdy.pl/nykiel-w-sieci-kim-naprawde-jest-greta-pnews-4262.html>; dostęp: 21.05.2021.

Bibliografia:

/// Alter Ch., Haynes S., Worland J. 2019. *Greta Thunberg*, „Time”. <https://time.com/person-of-the-year-2019-greta-thunberg/>; dostęp: 21.05.2021.

/// Bauman Z. 1996. *Socjologia*, Zysk i S-ka.

/// Bennett S., Kwiatkowski C. 2020. *The Environment as an Emerging Discourse in Polish Far-Right Politics*, [w:] *The Far Right and the Environment: Politics, Discourse and Communication*, red. B. Forchtner, Routledge, s. 237–253.

/// Carrington D. 2018. 'Our Leaders are Like Children', *School Strike Founder Tells Climate Summit*, „The Guardian”. <https://www.theguardian.com/environment/2018/dec/04/leaders-like-children-school-strike-founder-greta-thunberg-tells-un-climate-summit>; dostęp: 21.05.2021.

/// Castells M. 2013. *Sieci oburzenia i nadziei. Ruchy społeczne w erze internetu*, Wydawnictwo Naukowe PWN.

/// Crouch D. 2018. *The Swedish 15-Year-Old Who's Cutting Class to Fight the Climate Crisis*, „The Guardian”. <https://www.theguardian.com/science/2018/sep/01/swedish-15-year-old-cutting-class-to-fight-the-climate-crisis>; dostęp: 21.05.2021.

/// Czerwiński M., Nowak P., Przybylska R., red. 2010. *Język IV Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie.

/// Czykwin E. 2007. *Stygmat społeczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN.

/// Czyżewski M., Dunin K., Piotrowski A., red. 1991. *Cudze problemy. O ważności tego, co nieważne. Analiza dyskursu publicznego w Polsce*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

/// Czyżewski M., Franczak K., Nowicka M., Stachowiak J., red. 2017. *Dyskurs elit symbolicznych*, Wydawnictwo Sedno.

/// Dixon E. 2019. *Greta Thunberg Meets the Pope after Scolding EU Leaders on Climate Change*, CNN. <https://edition.cnn.com/2019/04/17/europe/greta-thunberg-pope-eu-brexist-scli-intl/index.html>; dostęp: 21.05.2021.

/// Glanc M. 2019. *Zespół Aspergera – słabość czy supermoc?*, „Polityka”. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/1926296,1,zespol-aspergera--slabosc-czy-supermoc.read>; dostęp: 21.05.2021.

/// Goffman E. 2007. *Piętno. Rozważania o zranionej tożsamości*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

/// Głowiński M. 2016. *Zła mowa. Jak nie dać się propagandzie*, Wielka Litera.

/// Haynes S. 2019. *Climate Activist Greta Thunberg Will Sail Across the Atlantic for a Tour Around the Americas*, „Time”. <https://time.com/5637506/greta-thunberg-atlantic-americas-trip/>; dostęp: 21.05.2021.

/// Hook L. 2019. *Greta Thunberg: 'All My Life I've Been the Invisible Girl'*, „Financial Times”. <https://www.ft.com/content/4df1b9e6-34fb-11e9-bd3a-8b2a211d90d5>; dostęp: 21.05.2021.

/// Jabłońska B. 2013. *Krytyczna analiza dyskursu w świetle założeń socjologii fenomenologicznej: dylematy teoretyczno-metodologiczne*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 9, nr 1, s. 48–61.

/// Komorowski A. 2019. *Andrzej Komorowski o Grecie Thunberg: znosi hejt i prześladowanie przez to, że ma Aspergera* [wypowiedź w formie wideo], Onet.pl. <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/greta-thunberg-psycholog-o-zespole-aspergera-to-jest-jej-sila/ytmq54t>; dostęp: 21.05.2021.

/// Kulas P. 2018. *Antyelitarna narracja współczesnej polskiej prawicy*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 14, nr 4, s. 14–39.

/// Kusztra K. 2019. *Greta Thunberg: Chcę waszej paniki*, „Vogue”. <https://www.vogue.pl/a/greta-thunberg-chce-waszej-paniki>; dostęp: 21.05.2021.

/// Liu K., Guo F. 2016. *A Review on Critical Discourse Analysis*, „Theory and Practice in Language Studies” 6, nr 5, s. 1076–1084.

/// Markiewka T.S. 2021. *Gniew*, Wydawnictwo Czarne.

/// Markowski A. 2008. *Kultura języka polskiego. Teorie, zagadnienia leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN.

/// Mielczarek T. 2018. *Tygodniki opinii w zmieniającej się rzeczywistości*, Universitas.

/// Nijakowski L.M. 2018. *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu*, [w:] *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, red. A. Horolets, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 113–133.

/// Okoński M. 2019. *Doroste dzieci*, „Tygodnik Powszechny”. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/doroste-dzieci-160495>; dostęp: 21.05.2021.

/// Rybakowski J. 2008. *Koncepcja spektrum choroby afektywnej dwubiegunowej*, „Psychiatria” 5, nr 3, s. 75–82.

/// Rzeczpospolita. 2018. *15-latka ze Szwecji: Światowi przywódcy zachowują się jak dzieci*, „Rzeczpospolita”. <https://www.rp.pl/Ekologia/181209730-15-latka-ze-Szwecji-Swiatowi-przywodcy-zachowuja-sie-jak-dzieci.html>; dostęp: 21.05.2021.

/// Sengupta S. 2013. *Greta Thunberg Sets Sail for U.N. Climate Talks*, „New York Times”. <https://www.nytimes.com/2019/08/13/climate/greta-thunberg-sailing.html>; dostęp: 21.05.2021.

/// Solnit R. 2019. *Nadzieja w mroku*, Wydawnictwo Karakter.

- /// Sontag S. 2016. *Choroba jako metafora. AIDS i jego metafory*, Wydawnictwo Karakter.
- /// Thunberg G. 2018. *COP24, the Speech by 15-Year-Old Climate Activist Greta Thunberg Everyone Should Listen to*, Lifegate. <https://www.lifegate.com/greta-thunberg-speech-cop24>; dostęp: 21.05.2021.
- /// Thunberg G. 2019a. *You Did Not Act in Time: Greta Thunberg's Full Speech to MPs*, „The Guardian”. <https://www.theguardian.com/environment/2019/apr/23/greta-thunberg-full-speech-to-mps-you-did-not-act-in-time>; dostęp: 21.05.2021.
- /// Thunberg G. 2019b. *Greta Thunberg's Speech at the U.N. Climate Action Summit*, NPR. <https://www.npr.org/2019/09/23/763452863/transcript-greta-thunbergs-speech-at-the-u-n-climate-action-summit>; dostęp: 21.05.2021.
- /// Thunberg G. 2019c. [wypowiedź w serwisie Instagram]. <https://www.instagram.com/p/B12ChnkioB9/>; dostęp: 21.05.2021.
- /// Van Dijk T.A. 1988. *News as Discourse*, Lawrence Erlbaum Associates.
- /// Van Dijk T.A. 1993. *Principles of Critical Discourse Analysis*, „Discourse & Society” 4, nr 2, s. 249–283.
- /// Wiech J. 2020. *Globalne ocieplenie – poradnik dla Zielonej Prawicy*, Wydawnictwo Defence24.
- /// Wodak R., Meyer M. 2009. *Methods for Critical Discourse Analysis*, Sage.
- /// Wodak R., Cillia R. de, Reisigl M., Liebhart K. 2003. *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh University Press.
- /// Workman J. 2019. “Our House is on Fire” 16-Year-Old Greta Thunberg Wants Action, World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/our-house-is-on-fire-16-year-old-greta-thunberg-speaks-truth-to-power>; dostęp: 21.05.2021.

/// **Abstrakt**

Greta Thunberg w ostatnich latach stała się symbolem światowego ruchu na rzecz ochrony klimatu. Celem artykułu jest analiza tego, jak Szwedka przedstawiana jest w prawicowych mediach. Przedmiotem analizy są fragmenty tekstów medialnych publikowane w okresie od sierpnia 2018 do listopada

2020 roku, uzupełnione o treści pojawiające się w serwisach społecznościowych. Zebrany materiał pokazuje, że centralną kategorią używaną do przedstawienia Greta Thunberg jest jej wiek, natomiast negatywność narracji uzupełniona jest przez kategorię choroby. Zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi krytycznej analizy dyskursu zadaniem tekstu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, w jakim celu politycznym wykorzystuje się właśnie te kategorie. W artykule wskazano trzy stosowane strategie wyciszania: szowinistyczną, liberalną oraz konserwatywną. Badanie sposobu, w jaki opisuje się Thunberg, wydaje się szczególnie istotne, ponieważ język wykorzystywany do opisu Szwedki jest nie tylko elementem komunikacji, ale przede wszystkim mechanizmem walki politycznej z ideologicznymi przeciwnikami bądź przeciwniczkami prawicy.

Słowa kluczowe:

Greta Thunberg, kryzys klimatyczny, krytyczna analiza dyskursu, narracja, ekologia, prawica

/// Abstract

Greta Thunberg: The Image of the Activist and Silencing Strategies in the Right-Wing Media

In recent years Greta Thunberg has become a symbol of the global climate-protection movement. The aim of the article is to analyse how this Swedish activist is portrayed in the right-wing media on the basis of press articles published between August 2018 and November 2020, and content appearing on social networks. The material shows that the central category used to describe Greta Thunberg is age, while the negativity of the narrative is supplemented by the category of disease. In accordance with the methodological assumptions of critical discourse analysis, the article aims to elaborate on the political purpose for which these categories are used. The article indicates three strategies employed in political disputes: chauvinist, liberal, and conservative. Studying how Thunberg is described seems particularly significant because the language used against her is not only an element of communication but is first and foremost a mechanism of the right's political struggle against its ideological opponents.

Keywords:

Greta Thunberg, climate crisis, critical discourse analysis, narrative, ecology, right wing

/// **Jan Radomski** – doktorant na Wydziale Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, absolwent socjologii oraz filologii polskiej. Przygotowuje pracę poświęconą strajkom w okresie polskiej transformacji ustrojowej, a także bada społeczne i ekonomiczne wątki pojawiające się w kulturze. Zajmuje się również publicystyką – publikował teksty między innymi w „Gazecie Wyborczej” oraz „Krytyce Politycznej”.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9907-0564>

E-mail: janradomski@gmail.com